

GEOGRAPHISCHE HISTORIE

VAN DEN

MENSCH

EN DER

ALOM VERBREIDDE

VIERVOETIGE DIEREN.

INHOUDENDE EENE VOLKOOEMENE OPGAVE
VAN ALLE BEKENDE VIERVOETIGE
DIEREN,

In het Hoogduitsch beschreeven

DOOR DEN HOOGGELEERDEN HEER,

E. A. W. ZIMMERMAN,

Hoogleeraar in het Carolinisch Collegie te
BRUNSWIJK.

Vertaald en met aanmerkingen vermeerderd.

II. DEEL.

Te UTRECHT,

Bij G. T. VAN PADDENBURG, EN ZOON.

M D C C X C I.

witte, om welkers bezitting Koningen in *Afien* onschuldig bloed vergieten. De zeldzaamste zijn de gevlekte of de bonte Elefanten; KNOX voert ze aan op *Ceilon* (a). *Ceilon* zoude ook de geschikste Elefanten voortbrengen, deeze zouden aldaar (b) veel eerder dan de Africaansche tam worden.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE AFDEELING.

HET NEUSHOORN DIER (c).

Dit dier, het welk van den voorgaanden even zo ver in sterkte van natuur afstaat, als het hem in lichaams grootte nabij komt, is tegenwoordig nog naauwer aan de heete gewesten verbonden. Nergends begeeft hij zich buiten den Keerkring, ja zelfs aan den *Senegal* en in boven *Guiné* maakt geen reiziger van het *Neushoorn* dier gewag. Nu leeft dit wreede dier eerst in het *beneden Guiné* of *Congo* (d) bij de *Anziekeren* (e) in de binnenlanden

(a) KNOX *voy. de Ceilan* T. I. p. 54.

(b) *Allg. Reis.* X.

(c) *Rhinoceros Unicornis. bicornis* B. Linn. XII. *Schreb. Saugh.* 77. Taf.

(d) *Pigafetta Congo.* p. 29.

(e) *Allg. Reis.* V. S. 83.

den der Hottentotten (f), op *Natal's* land (g), in *Sofala* (h), en *Monomopata* en in *Abysfinien* (i).

In *Asia* treft men den *Rhinoceros* aan in *Bengalen* (k), *Malabar*, *Siam* (l), *Carnate*, *Arracan* en *Pegu*, *Ceylon* (m), *Java*, (n), *Sumatra* (o), ook op de kleine *Sundasche* Eilanden (p) in *Cochin China* (q) en in de *Chineesche* Provinciën *Thuenan* en *Quangsi* (r).

Het voornaamste onderscheid onder de *Neushoornen* dieren schijnt zich tot de hoornen te bepalen; want met opzicht tot de kleur en grootheid kan ik mij niet te binnen brengen, dat de Reizigers of Natuur-Historiekeners op gewichtige verscheidenheden van dit dier gekomen zijn. Van de zogenaamde hoornen vind men zomwijlen slechts maar een: dus waren (en dit is opmerkelijk genoeg,) noeg,)

(f) *Nouvelle Descript. du Cap.* 2 Part. p. 36 en *KOLBE Vorgeb.* S. 159.

(g) *HAMILTON Allg. Reise* V. S. 210.

(h) *Purchas Pilg.* II. p. 1545.

(i) *Ludolf Ethiop.* lib. I. C. 10 § 78.

(k) *Voy. de PIJARD* p. 237.

(l) *TURPIN Hist. de Siam* p. 201.

(m) *KNOX und BALDÆUS* 2. a. O.

(n) *Voy. de la GUAT.* Londr. 1708. 2 Part. p. 93.

ANDERSONS Reis. S. 11.

(o) *ANDERS. Reis. Hamb.* 1696. *OLEAR. Anhang und beschr. Mandelslo Reis.* S. 144.

(p) *Herr RUDOLPHS bericht.* *SCHREBERS Saugh.* 2 Th. S. 234.

(q) *Borri Hist. Cochin-Chinæ* 797.

(r) *Neuhofs Gesandsch.* S. 370. en *Allg. Reis.* VI S. 113.

noeg,) alle die geenen, welken in onze tijden naar *Europa* gevoerd zijn (*s*). Dan vind men nog een soort van den *Rhinoceros* met twee hoornen; deeze zouden de gemeenste zijn; *MARTIALIS* maakt reeds van deeze tweehoornigen gewag (*t*). Eindelijk zijn 'er *Neushoorn Dieren* met drie hoornen (*u*), welke als uit één wortel voortkomen; of dicht agter elkander zijn. Of nu de *Rhinoceros* met de jaaren meerder hoornen krijgt, dan of de eenhoornigen alleen een basterd soort der twee en drie gehoornden zijn; of eindelijk zekere oorden van het heete gewest of het zich aldaar bevindend voedzel, de ontspruiting der hoornen begunstigt of verhindert (*v*); deeze vragen zullen zich dan eerst beslissen, wanneer meer kundige *Europeanen* in de tot nog bijna nu alleen door onkundige mannen bezogte woonplaatzen der *Neushoorn-Dieren* indringen, en deeze dieren in grooter menigte kunnen opspeuren. De overblijfsels der *Neushoorn-Dieren*, welke men in *Siberiën*, en andere van het heete gewest ver afgezonderde landen heeft opgegraven (*w*), behoren hier ter plaatse niet; mogelijk brengt mij het vierde deel tot dezelve, en tot de beschouwing der *Siberische Mamuts* beenderen.

AGT-

(*s*) SCHREBERS *Saugh.* 2 Th. S. 231.

(*t*) *Vrsus Cornu Gemino Martial. Spectac. ep. 22.*

(*u*) *Hamilton in allg. Reis. V. S. 210.*

(*v*) SCHREBER 2. 2. O.

(*w*) *PALLAS Nov. Comment. Acad. Petrop. XVII p. 589.*

heeft de grootte van de kleinste *Tajacu*, en onderscheid zich enkel van deezen door een witten streep langs den geheelen ruggengraad. Het hair zagt. Het vleesch zeer smakelijk, en word gemakkelijk tam. Dewijl de *Pecari* ook *Paquira* genoemd word, en de Heer DE LA BORDE geen gewigtig onderscheid deezer dieren opgeeft, zo is mogelijk de *Patira* alleen een nevenras van den *Tajacu*.

ELFDE GESLACHT.

DE NEUSHOORN.

Een (of meer) *Conische* na den rug gebogen vaste hoornen over den neus.

De hoef driespleetig (†).

(†) *Cornua* (vel *cornu*) *solida, conica, recurva, perennia naso infidentia.* — *Pes trifidus.*

64) DE EENHOORNIGE NEUS-
HOORN (§).

Komt volgens de grootte van zijn lichaam, met den Olifant overéén, doch korter beenen, 12 voet lang, tusſchen 6 en 7 voet hoog. De hoorn is van een veezelagtige digte ſubſtantie: aan den wortel dik, en met eenige der afgeretene vezels, als met borſtels bezet, loopt dezelve *Conieſch* iets na den rug geogen, ſpits toe, heeft eene lengte van $1\frac{1}{2}$ tot 3 voet. De voortanden ſchijnen onderscheiden te zijn, (gelijk bij het Zwijn, met welken de Figuur van den kop, zo ook gewoonte en Natuur overéénſtemt) bij zommigen vond men in 't geheel geene (*b*), bij anderen integendeel vier, in ieder kaak twee. Zo is ook de natuur en het getal der baktanden niet zeker genoeg bepaald; want volgens DAUBENTON zijn 'er 24 opgegeven, waar tegen de Heer Prof. PALLAS

(§) *Rhinoceros (unicornis) cute laxa.*

Rhinoceros unicornis LINN. Syſt. XII. p. 104. Erxl. Syſt. p. 198. *Le Rhinoceros*: BUFFON XI. Tab. 7.

Albini Tab. Musculor: corp: hum: Lugd. bat. apud Verbeck 1747. Tab. IV en VIII agter de menſchelijke Figuur. De beſte fraaiſte tekening is van WANDELAAR; de volgende ſtaat naast hem.

De Neushoorn van RIEDINGER en dan SCHREE. *Saugth.* II. S. 229. of ook 77 en 77 B. Tafel.

One horned *Rhinoceros*. Pennant Syn. p. 75.

(*b*) SANDERS *Nachricht vom Rhinoceros zu Verfall-*les; *im Naturforſcher* 13tes ft. S. 3 enz.

LAS slechts 5 aan iedere zijde, dus te zamen 20 optelt (*i*), en de Heer Prof. SANDER zegt zelfs dat hij aan den voor korten tijd in *Vrankrijk* levenden *Rhinoceros* van dit soort in plaats der baktanden, slechts een enkeld beenstuk bemerkt had, waarin wel reeten maar geen doorsnijdingen waaren. Zo zegt hij ook, dat zich op die plaats, waar bij andere dieren de hondstanden staan, zodanig een enkeld been, het welk voor een tand te lang is, en doch geen deeling heeft (*k*), bevond. Waren dit mislagen, of is het getal der tanden bij dit dierensoort zo zeer onzeker? Want de Waarneemers verdienen zeker allen geloof. Even zo blijven 'er mij nog eenige twijfelingen over met opzicht tot zijn tong. De Heeren PARSON (*l*), SCHREBER, SANDER en ook weleer BUFFON beschrijven den tong zagt en week; nu echter verklaart zich de Heer BUFFON voor het tegendeel (*m*); deeze is, zegt hij door eigen ondervinding, ruuw en tot het aflikken van de huid scherp.

De bovenlip hangt over de onderste, eindigt zich in een soort van ligtgevoelige vingers of verlenging. Redelijk aanzienelijke, spits toelopende regt opstaande ooren. Kleine oogen. De ontzacht-

(*i*) PALLAS Nov. Comm. Petrop. T. XIII. p. 454 en T. XVII p. 590.

(*k*) SANDER a. a. O.

(*l*) PARSONS *Hist. des Nashorns*. Nürnberg. 1747.

(*m*) BUFFON Suppl. III. p. 298. La langue est dure & rude au point d'ecorcher ce qu'il leche.

zachtelijke dikke huid zonder hair hangt met groote vouwen als schilden over elkander. De verwe van het dier is zwartagtig, ook graauwbruin, met eenige ligte vlekken, zo dat dan de huid, den bast van eenen ouden Olmenboom zeer gelijk is. De schagt van deezen Neushoorn eindigt in de gedaante van het mondstuk van een Trompet, PARSON zegt als een Leliebloem. De staart is kort, aan het einde bij de zijden met tamelijk lange, sterke, zwarte haren voorzien. De pooten kort en iets op de wijze van een brakhond, in drie hoeven gespleeten.

Zodanig is het soort, het geen tot nog toe naar Europa gebragt is, en het welk zeeker in de deelen van *Afien* leeft, welken ik boven heb aangehaald (n). Doch de Heer Prof. ALLAMAND (o) zegt, dat hij ook koppen van den Rhinoceros met éénen hoorn van het voorgebergte van de goede Hoop bekomen heeft, maar konden deezen niet uit Oost Indiën derwaards gekomen zijn? De beschrijving van het volgend soort maakt dit zeer waarschijnlijk. Het is een wreed oplopend dier, dat anders niet ligt ongefard aangrijpt, zich gaarne in eenen moerasfigen Poel wentelt, en slechts een dof geluid voortbrengt.

(n) Pag. 63—65.

(o) ALLAMAND Buffon Suppl. III.

65) DE DUBBELHOORNIGE NEUSHOORN (*).

Een dubbele hoorn, waar van de voorste de grootste is. In de Figuur van SPARRMANN heeft de grootste hoorn niet ver van de wortel een afscheiding, alwaar het op eenmaal zichtbaar dunder word; SPARRMANN zegt, dat aldus de hoorns van alle hem voorgekomene Africaansche Rhinocerosfen waaren; doch de nauwkeurige tekeningen, welke de Heer CAMPER mij zo vriendelijk heeft medegegedeeld (en de Heer CAMPER bevond dit, aan meer andere, van de Kaap hem toegezondene koppen, hetzelfde,) toonen aan, dat de groote hoorn, naar den rug gebogen, alleen Conisch meer en meer dunder word; ook is het kleine Conisch dunner en regter, zonder kromte; dus gripen hier zeker gelijk bij andere dieren, veranderingen plaats, waarvan men zich nog ten

(*) Rhinoceros (bicornis) cute striata.

Rhin. bicorn. Sparrman Kongl. Vetensk. Handl. 1778 p. 303 Tab. 9.

Twee uitmuntende teekeningen van den Kop door den Heer CAMPER 4to (deze worden in het vervolg bekend.)

Rhin. Bicorn. Linn. XII 8. PENN. Histor. of Quadrup.

Pausanias lib. IX Baeoticorum Cap. 21. vidi etiam Aethiopicos tauros, quos ex re ipsa Rhinocerototas nomenclant, quod illis e nare extrema, cornu prominat; & Paulo superius alterum, non sane magnum: in Capite nullum prorsus habent.

PLIN. Hist. Nat. VIII Cap. 21. Martial. Sp. Ep. 22.

ten overvloede door de Figuren van KLEIN (p); BUFFON (q) en ook van BARTHOLIN (r) overtuigen kan. Dikwijls zouden ook deeze hoorns beiden eene gelijke grootte hebben, volgens be- rigten der Jagers aan den Heer SPARRMANN.

De hoornen zijn door kraakbeenen (*per Synchondrosin*) vastgemaakt. Het grootste is een paar voeten lang, dikwils langer. De grootte van het dier als het vorige soort; doch de kop en hals zijn smaller. De oogen zijn klein, in de Fi- guur van SPARRMANN staan zij zeer hoog naar het voorhoofd op; doch in de ongelijk veel bee- tere van die van CAMPER, zo als bij den eenhoornden Rhinoceros. De bovenlip eindigt (als bij den eersten) in eene aan een grijpende vinger gelijke verlenging. Geene voor- of hoek- tanden, de ontledige kop, welke de Heer PEN- NANT geleverd heeft, toont zeer duidelijk ze- ven baktanden op ieder zijde van elken kaak, (de vijfde en zesde van vooren af gerekend, zijn de grootsten en breedsten, de voeten dik, van onder een driespletigen hoef. De voetsoolen met eeld gelijk bij de Elefanten.

De huid heeft in 't geheel die groote vouwen niet als het vorige soort, dezelve legt dicht aan een, doch is met dit alles vol ruuwheid en duim- dikke knotten. Ze is tot op eenige donkere vlek- ken kaal en van verre donker - asgraauw; aan den Buik word ze dunner en vleeschkleurig. De oor- ran-

(p) Klein Quadrup Disposit. Tab. 2.

(q) BUFFON Suppl. III Tab. 61.

(r) Barthol de Unicornu.

fanden met lange hairen bezet. De staart is rond en duim dik, aan het verwijderd rond en eenigzints plat einde (of spits) met borstels bezet. De tegen 3 duim groote mannelijke schacht, niet gelijk bij de eenhoornige Neushoornen, maar ten naasten bij in gedaante als die van den hengst. Bij de dieren van dit soort, welken de Heer SPARRMANN eenigzints konde ontleeden, vond hij het binnengestel gelijk aan dat van het paard. De lengte van den maag $3\frac{1}{2}$ voet; lengte van den geheelen Darm-loop 28 voet. De nieren waren één voet diameter. De longen waren met drie lellen, doch was daar van de eene, welke ter rechter zijde lag, met een soort van kers geteekend. De lever bestond insgelijks uit drie lellen. Geen galblas, ook geen teeken daarvan. In de maag vond hij gekaauwde wortelen en boomranken. De tong was geheel week, met na den rug gebogen haakjes bezet. Dit is dus het dier, het welk men tot aan de ontdekking van den Heer SPARRMANN bijna gelockent heeft, en gelijk uit de beschrijving duidelijk blijkt, in allen deelen van het voorgaande soort onderscheiden is.

Het leeft in *Africa*, en ik geloof den Graaf BUFFON met recht te kunnen toestemmen, dat alle *Africaansche* soorten van den *Rhinoceros* meer hoorns hebben. Ook is de Heer SPARRMAN van deeze gedachten, en de Heer BRUCE bevestiget in *Abysfinien* geene andere soorten van den *Rhinoceros* dan deezen gezien te hebben (s). Zodanig waaren ook alle éénhoornigen, welken naar

Eu

(s) Bruce Buffon Suppl. III. p. 299.

II. DEEL

M

Europa gebragt zijn, uit de heetste deelen van *Asia* en niet uit *Africa*, zo dat de éénhoornige *Rhinoceros* tot *Asiën* en die met meer hoornen tot *Africa* bepaald schijnt. In de 27ste Afdeeling van het vorige deel (t) zijn de door hun bewoonde deelen van *Africa*, die maar enkel tot dit laatste soort behooren, toereikend genoeg aangevoerd. Daar de ouden dit soort kenden, zo moeten zij of tot aan de, zelfs tot heeden door de Europeaanen weinig bezogte woonplaatsen van den twee hoornigen Neushoorn in *Africa* gedrongen zijn, of, het geen mij veel waarschijnlijker is, heeft ook dit dierensoort weleer hoger op naar het Noorden geleefd. Voor het overige behooren de varieteiten met drie hoornen meede tot *Africa* en tot dit Ras. Mogelijk is ook de gehoornde Ezel van ALDRORAND hier bij te rekenen,

(t) Pag. 172 van dit Deel.